

Kendelse vilde falde ud. Da Afløsningsvederlaget i 1853 saaledes er fastsat af en fra Domænebestyrelsen forskellig (med juridicel Myndighed udstyret) Institution er hermed Forudsætningen borte for den Paastand, at nævnte Bestyrelse ikke har opfyldt Løfterne om at skaffe de vedkommende Arvefæstere, der indlod sig paa de almindelige Foreninger, lige saa billige Vilkaar, som den senere skaffede andre.

Ifølge ovenstaaende maa det da fastslaas som en historisk Kendsgerning, at de mindelige Foreninger — ifølge hvilke Afløsningsvederlaget fastsattes til 1 Td, Havre pr. Td, Hartkorn — ere frivillig afsluttede og i enhver Henseende gyldig indgaaede Kontrakter. Enhver Tvivl om Statens Retskrav ifølge disse Kontrakter maa da forstumme, saa sandt og saa længe som gyldig afsluttede Overenskomster i Henhold til Grundsætningen i D. L. 5—1—2 tør paaregne fuld Retsbeskyttelse.

Kommissionen skal herefter enstemmig udtale som sin Opfattelse, at Statens *retlige Krav* paa Høhoverivederlaget i det hele er ganske uangribeligt.

Dog, Sagen bør formentlig ogsaa ses fra et andet end et blot retligt Standpunkt, jvfr. ovenfor i Indledningen til dette Afsnit, og det synes da for den umiddelbare Følelse mindre tiltalende, naar Vederlaget for den samme Arbejdspræstation er vurderet saa højst forskelligt, som den historiske Fremstilling udviser. Ganske vist strække de forskellige Afløsninger sig over et saa langt Spand af Aar, at en absolut Sammenligning mellem de forskellige Vederlag paa Grund af de skiftende Konjunkturer ikke kan gøres. Men selv med en efter dette Hensyn foretagen Udligning mellem de forskellige Vederlag — der dog ikke her skal forsøges — vil der uden Tvivl være en saa stor Forskel i Vederlagenes Størrelse, at Yderne med en vis Ret kunne beklage sig over at være blevne behandlede paa ulige Maade.

Uligheden falder særlig i Øjnene, naar man sammenligner de med forholdsvis faa Aars Mellemrum ved Økonomikommissionens og ved Afløsningskommissionens Medvirkning bestemte Vederlag. Disses forskellige Størrelse kan delvis forklares ved det i den historiske Fremstilling omtalte Forhold, at Stutteriet i Begyndelsen af Halvtredserne var i stærkt Forfald og langt fra havde Brug for tidligere Tiders megen Høhøst, saa at den Arbejdspræstation, som da skulde vurderes, var af mindre Værdi end i Økonomikommissionens Dage. Men Differencen er vistnok hovedsagelig begrundet i, at de tvende Kommissioner gik ud fra helt forskellige Synspunkter. Medens Økonomikommissionens Beregning af Vederlaget (hvilken Beregning derefter godkendtes ved de kgl. Resolutioner) hvilede paa en Vurdering af den *Byrde*, som Hoveripligten kunde antages at paalægge de ydende, fastsatte Afløsningskommissionen Vederlaget under Hensyn til den *Nytte*, som den til Arbejdet berettigede skønnedes virkelig at have haft af Arbejdet. Men »Byrden« og »Nytten« repræsenterer ingenlunde den samme Værdi. I saa Henseende er det tilstrækkeligt alene eksempelvis at henvise til, at den ofte flere Mil lange Vej til Hovstedet paaførte de hoveripligtige en betydelig Udgift, Tidsspilde og Besvær uden samtidig i mindste Maade at gavne den arbejdsberettigede, og det er saaledes givet, at et efter Byrdens Værdi fastsat Vederlag maatte blive højere end det efter Nyttens Værdi bestemte.

Naar det nu erindres, at den af Afløsningskommissionen anvendte Beregningsmaade har sin Hjemmel og Berettigelse i Lov 4. Juli 1850 § 4, kan det ikke forundre, at den Opfattelse gøres gældende, at selve Lovgivningsmagten har underkendt det Princip, der laa til Grund for Vederlaget ifølge de mindelige Foreninger, og at Staten derfor har en moralsk Pligt til at ændre, hvad den selv indirekte har betegnet som indeholdende en Ubillighed. — Ogsaa i Lov Nr. 53 af 25. Marts 1871 foreligger en Udtalelse fra Lovgivningsmagten om, at Staten har godkendt Arvefæsternes Krav paa en billigere Behandling med Hensyn til heromhandlede Forpligtelse, naar det be-